

SĂLĂJENII ÎN MARELE SFAT AL ȚĂRII ȘI ÎN CONSILIUL DIRIGENT

„Unirea din 1918 — se reliefa în Chemarea Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste privind aniversarea a 60 de ani de la formarea statului național unitar român — a fost rezultatul voinței ferme a întregului popor, a luptei duse de cele mai înainte forțe politice ale vremii din rîndul tuturor categoriilor sociale, ea a evidențiat rolul hotărîtor al maselor largi populare în făurirea istoriei”¹.

În acest proces istoric, logic, de importanță vitală pentru națiunea română, au fost interesate deopotrivă toate provinciile românești, alții cele care în prima jumătate a secolului XX se mai aflau sub stăpînire străină, cit și cele care se uniseră și-și cîștigară independența. Sălajul, ca parte integrată a spațiului carpato-danubian-pontic, ca orice plai românesc, n-a privit de la distanță marile transformări istorice care au avut loc. Sălăjenii, la fel ca toți ceilalți români, au luat parte la făurirea propriei lor istorii, istoria multimilenară a poporului român, fiind prezenți cu gîndul și inima, cu fapta și arma, după cum o cereau vremurile, în lupta pentru apărarea ființei naționale, pentru unitate și independență națională.

Mai ales începînd cu secolul XIX, Sălajul a fost tot mai mult prezent în momentele cruciale, de rîspîntie, cînd era pusă problema redeșteptării naționale și a cuceririi drepturilor de care, în condiții vitrege, poporul român fusese frustrat.

În marea înceștere revoluționară din 1848, sălăjenii Simion Bărnuțiu și Al. P. Ilarian, deveniseră exponenții întregului popor român în lupta pentru înlocuirea orînduirii feudale și a afirmării naționale a tuturor românilor, iar Iacob Delcu din Pericea se remarcă ca un brav stegar în armata Iancului. Ceva mai tîrziu, în fruntea luptei pentru emancipare națională și socială, alături de alții mari bărbați, cu orientări politice progresiste se afla și George Pop de Băsești, Badea Gheorghe cum îi plăcea să fie numit de țaranii români, care la vîrsta de 58 de ani aflînd că în procesul memorandiștilor i s-a dat ca pedeapsă numai un an de temniță a plîns pentru că „l-au batjocorit dîndu-i pedeapsă mai puțin decît altor tovarăși de-ai săi”². Închisoarea, anii de persecuție și represiunea nu l-au îngenunchiat pe Gheorghe Pop de Băsești, ci dimpotrivă l-au oțelit, întărindu-i convingerea că ziua realizării visului său și al poporului său este foarte aproape.

¹ „Chemarea Consiliului Național al F.U.S. privind aniversarea a 60 de ani de la formarea Statului Național Unitar Român”, în *Scînteia*, 3. XI. 1978.

² I. Papp, *Procesul Memorandului românilor din Transilvania*, II, Cluj, 1932, p. 325.

Astfel, în perioada anilor 1903—1918 îl găsim în înalta funcție de președinte al Partidului Național Român, forum politic conducător în lupta românilor pentru libertate și unitate națională, alături de alți oameni politici, născuți pe meleagurile Sălajului, ca doctor Iuliu Maniu și Victor Deleu. Ultimul a fost comandant al corpului I de voluntari ardeleni și bucovineni și, în vara anului 1917, i se făcuse la Iași, o primire entuziastă din partea maselor, care s-a încheiat cu primirea lor de către regele Ferdinand I și Ionel Brătianu primul ministru al României³.

La Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918, în sala Unirii printre cei 1228 delegați de drept și aleși, în afară de Gheorghe Pop de Băsești, de dr. Iuliu Maniu și Victor Deleu, Sălajul a fost prezent prin cei 31 de deputați aleși de cercurile din Dioșod, Cehu Silvaniei, Tășnad și Zalău, în afara reprezentanților Astreii și a diferitelor societăți.⁴

Prezidiul Marii Adunări Naționale, format din cei mai reprezentativi luptători pentru emanciparea națională, avea în componență și doi sălăjeni, pe Gheorghe Pop de Băsești, ales președinte de onoare și pe dr. Victor Deleu avocat din Șimleu Silvaniei, conducător și reprezentant al corpului de voluntari români din Transilvania, Bucovina și Ungaria.⁵

La ora 11³⁰ în ziua de 1 Decembrie 1918 Gheorghe Pop de la Băsești a deschis Adunarea Națională și în cuvântul său plin de patriotism fierbinte arăta printre altele „Vrem să zdrobim lanțurile robiei noastre sufletești, prin realizarea marelui vis al lui Mihai Viteazul; unirea tuturor celor de o limbă și de o lege, într-un singur și nedespărțit Stat Românesc”⁶.

Printre cei ce au luat cuvântul, elogiind hotărârea de unire, un alt sălăjean născut la Bădăcin, Iuliu Maniu spunea: „Dar, îndeosebi, noi românii din Transilvania, Banat și Ungaria, sîntem în drept și avem datoria să pretindem această unire, pentru că aci a fost leagănul românismului. Nu se poate ca o crudă barbarie să ne forțeze, ca însăși Vatra Neamului Românesc, leagănul aspirațiilor românești, să fie despărțit de trupul întregii Națiuni deja unite”⁷.

După votarea rezoluției, care consfințea unirea, ca o voință a întregii națiuni române, se propune spre aprobare componența Marelui Sfat Național, care nu era altceva decît un organism legislativ cu caracter provizoriu. În Marele Sfat, printre cei 212 membri, care reprezentau întreaga compoziție socială a teritoriilor unite, au intrat și 8 sălăjeni.

La 2 decembrie 1918, Marele Sfat Național, ales de Adunarea Națională în ziua precedentă, s-a întrunit în sala tribunalului din Alba Iulia. Recunoscîndu-i-se meritele Gheorghe Pop de Băsești fostul președinte al Marii Adunări Naționale și președinte al Partidului Național Român a fost ales și președinte al Marelui Sfat. Printre componenții adunării legiuitoare s-au numărat: dr. Coriolan Șter, avocat Tășnad, dr. Casiu Maniu, avocat Șimleu, Iuliu Coroianu, avocat Șimleu, dr. Alexandru Aciu, director de bancă „Silvania” din Șimleu, dr. Victor Deleu, avocat Șimleu, Traian Trușăș, preot Zalău și dr. Augustin Pîntea, avocat Crasna⁸.

Se impunea crearea unui guvern provizoriu care s-a numit Consiliul Dirigent, cu sarcina de a supraveghea și coordona întreaga activitate social-politică, pînă la preluarea puterii de către organele de stat de la București. În acest organism de execuție, cu caracter provizoriu, format din 15 membri, doi erau sălăjenii: dr. Iuliu Maniu care în afară de președinție deținea și portofoliul de interne. Cu toate că în Consiliul Dirigent, ministrul siguranței politice era Ștefan Cicio-Pop, greul problemelor le ducea dr. Victor Deleu, care s-a ocupat îndeosebi cu organizarea poliției în Transilvania, în calitate pe care o avea de secretar general al resortului de interne avînd în atribuțiile sale organizarea și conducerea direcțiunii jandarmeriei, poliției și siguranței de stat.⁹ Contribuția laborioasă a lui

³ T. Alban, *Douăzeci de ani de la Unire*, Oradea, 1938, p. 334.

⁴ *Marea Unire de la 1 Decembrie 1918*, București, 1983, p. 75.

⁵ *Idem*, p. 84.

⁶ *Idem*, p. 86.

⁷ *Idem*, p. 99—100.

⁸ *Gazeta oficială a Consiliului Dirigent*, Sibiu, nr. 13—15/28. II. 1919. p. 2.

Victor Deleu atît în organizarea batalionului de voluntari cît mai ales în perioada unirii și a activității în Consiliul Dirigent a fost recunoscută printr-un decret regal atribuindu-i-se ordinul „Steaua României” cu grad de cavaler.¹⁰ Actul unirii, scris pe un pergament, a fost prezentat la 12 decembrie 1918, la București, regelui Ferdinand de către o comisie din care făcea parte și Victor Deleu. Cu această ocazie, tot printr-un decret regal semnat de Ferdinand I regele României, pentru marile servicii aduse poporului său în lupta pentru desăvîrșirea unității de stat, Gheorghe Pop de Băsești a fost numit membru al Ordinului Coroana României, fiind distins cu Marea Cruce.¹¹

Toate acestea scot în evidență că dorința de veacuri a reunirii cu Țara a pămînturilor românești cotropite, s-a manifestat deosebit de viguros și în Sălaj.¹²

ION IVĂNESCU

LES REPRÉSENTANTS DE SĂLAJ DANS LE GRAND CONSEIL DU PAYS ET DANS LE CONSEIL DIRIGEANT

(Résumé)

L'union de la Transylvanie avec la Roumanie, accomplie le 1-er Décembre 1918, a été un processus logique, objectif, réalisé par le peuple roumain par voie révolutionnaire.

L'union a été un idéal permanent de notre peuple, les représentants de Sălaj ayant été présents à tous les moments décisifs de la solution des problèmes concernant le réveil de la conscience nationale et la conquête de l'indépendance.

Dans le combat acharné de 1848, les représentants de Sălaj, S. Bărnuțiu et Al. Papiu Ilarian, étaient devenus les représentants du tout le peuple roumain dans la lutte pour le renversement de la société féodale et pour l'affirmation nationale de tous les Roumains.

Plus tard, c'est un autre représentant de Sălaj que s'est situé en chef de la lutte pour l'émancipation nationale et sociale, le leader du Parti National Roumain — George Pop de Băsești, qui, le 1-er Décembre 1918 — pour ses mérites a été élu président de la Grand Assemblée Nationale de Alba Iulia, et après, président du Grand Conseil.

Parmi les membres de l'assemblée législative, qui ont élu un gouvernement provisoire appelé le Conseil Dirigeant et qui avait des attributions exécutives, il y a aussi un nombre important de représentants du Sălaj. A cet organe exécutif à caractère provisoire, formé de 15 membres, appartenaient aussi dr. Iuliu Maniu et dr. Victor Deleu, toujours de Sălaj. Le premier était président du Conseil Dirigeant et ministre de l'intérieur.

Le district de Sălaj, sa population roumaine, a milité conséquemment et en permanence pour la réalisation du grand idéal des roumains: leur union dans un état unique.

⁹ I. Pascu, *Dreptul polițenesc român*, I, București, 1929, p. 146.

¹⁰ Victor Deleu (1876—1933) Date biografice, mss. Arh. Stat. Sălaj.

¹¹ Mss. Sector 243/3, Biblioteca Centrală Universitară, Cluj-Napoca.

¹² L. Tulai, în *Anale de istorie*, 1, 1978, p. 104.